

Posudek oponenta doktorské disertační práce

Rozmahel, P. *Metodologické aspekty posuzování připravenosti kandidátských zemí pro vstup do eurozóny z pohledu teorie optimálních měnových oblastí*. Brno: PEF MZLU, 2006. 154 s.

Předložená doktorská disertační práce je zaměřena do oblasti, která byla a nadále je předmětem intenzivního výzkumu a neutuchajícího zájmu jak z hlediska teoretického, tak z hlediska prakticko-aplikačního. Z tohoto pohledu lze práci považovat nejen za vysoce aktuální, ale také za potenciální příspěvek k některým probíhajícím diskusím o nahrazení národních měn společnou měnou euro a o načasování tohoto procesu. Podobně jako mnozí jiní se však autor v této souvislosti již nezaměřuje na plnění „tradičních“ maastrichtských konvergenčních kritérií při posuzování připravenosti pro vstup do měnové unie ve sledovaných zemích, nýbrž na možnosti využití vybraných kritérií odvozených z teorií optimálních měnových oblastí.

S ohledem na existující různé výsledky dostupných empirických výzkumů vycházejících z kritérií optimální měnové oblasti (a na jejich mnohdy rozdílné interpretace) stanovil autor pracovní hypotézu, že empirické výsledky získané aplikací kritérií optimální měnové oblasti poskytují důležité argumenty pro diskusi o vhodném načasování zavedení eura v kandidátských zemích (str. 8) a vytýčil cíl disertační práce „posouzení využitelnosti charakteristik optimálních měnových oblastí v procesu testování a vyhodnocování připravenosti kandidátských zemí přijmout společnou evropskou měnu“ (tamtéž). Konkrétně jde v této souvislosti o kritéria sladění hospodářských cyklů a podobnosti šoků, které jsou měřeny soudobými standardně používanými metodami. Současně s hlavním cílem vymezil autor také tři dílčí cíle (str. 9), které formují základní strukturu disertační práce.

Stanovený cíl práce lze považovat za splněný, metodické variace v procesu zkoumání a měření sladění hospodářských cyklů a podobnosti šoků pro sledované ekonomiky ovlivňují konečné výsledky empirických výzkumů, které autor provedl. Vstupní pracovní hypotézu autor odmítnul poněkud diskutabilně: z důvodu neexistujícího konsensu o vhodném způsobu měření kritérií optimální měnové oblasti. Neexistence konsensu (a tedy zákonitě používání různých způsobů) měření však logicky vede k různým výsledkům měření a k odlišným argumentům, které mohou být jednotlivými subjekty používány v diskusích. Toho si je autor zřejmě vědom, a proto svůj závěr modifikuje ve formulaci: „s ohledem na zjištěná úzká místa v metodologii měření není možné používat empirické výsledky získané aplikací sledovaných kritérií jako důležité argumenty při rozhodování o vhodném načasování přijetí eura“ (str. 138). Tyto formulace však nepovažuji za nejvhodněji zvolené a podle mého názoru by na tomto místě bylo zapotřebí rozlišit teorii, problematiku volby dat a otázky konkrétních metod empirického testování teorie, a také důsledněji odlišit ekonomii pozitivní na straně jedné a ekonomii normativní na straně druhé.

Jednotlivé dílčí cíle disertační práce byly rovněž splněny. Autor v práci podal a) ucelený analytický přehled standardní metodologie soudobého výzkumu sledovaných kritérií, b) aplikoval je na ekonomiky vybraných zemí včetně dokumentace vlivu použití odlišné metodologie na získané výsledky a c) vyvodil doporučení o zaměření dalšího výzkumu v předmětné oblasti směrem k alternativním přístupům k hodnocení připravenosti ekonomiky

pro přijetí společné měny. K naplnění hlavního cíle i dílčích cílů nesporně napomohla vhodně zvolená a logická struktura práce, kdy nejprve jsou komparovány přínosy a náklady jednotné měny (kap. 3) a podán přehled vývoje teorií optimální měnové oblasti (kap. 4) a následně je pozornost zaměřena na vybrané metodologické aspekty měření synchronnosti hospodářských cyklů a šoků (kap. 5) a jejich aplikaci s vyvozením závěrů (kap. 6).

Při celkově kladném hodnocení předložené doktorské disertační práce je nutno na druhé straně poukázat na některé nepřesnosti nebo nejasnosti v textu. Nelze souhlasit s autorovou interpretací plnění maastrichtského konvergenčního kritéria pro inflaci (kap. 3, str. 20) a bližší vysvětlení si vyžaduje také srovnání hlavního cíle ECB pro eurozónu a monetární politiky centrálních bank zemí mimo eurozónu (str. 17). Podobně lze celkově kladně hodnotit zpracování přehledu vývoje teorie optimálních měnových oblastí v kapitole 4, avšak z hlediska měnové unie je diskutabilní rozlišovat systémy devizového kurzu (pohyblivé a fixní, str. 32), neboť v případě měnové unie je buď zavedena společná měna nebo je provedeno definitivní a neodvolatelné zafixování kurzů při zachování existence národních měn. Konstatování „dlouhodobá neutralita a neefektivnost monetární politiky ...“ (str. 43) vyžaduje podle mého názoru podrobnější rozbor ve vztahu k nákladům spojeným se ztrátou možnosti realizovat národní měnovou politiku, neboť její krátkodobé efekty na output a zaměstnanost jsou na tomto místě pominuty. Podobně také konstatování „proces dezinflace a udržení nízké inflace vytváří podmínky pro dlouhodobě udržitelný hospodářský rozvoj“ (tamtéž) jednak zcela pomíjí krátkodobé dopady dezinflace, jednak nezohledňuje nebezpečí vysoké variability relativně nízké míry inflace. Z hlediska terminologického je v kapitole z neznámých důvodů zaveden nestandardní pojem „odtok“ kapitálu (např. str. 44), není definováno pojetí vnější nerovnováhy (tamtéž) a při identifikaci poptávkových a nabídkových šoků v modelu agregátní nabídky a agregátní poptávky je agregátní cenová hladina (str. 23) nahrazena pojmem „ceny“ (str. 58-59). Tyto drobné nepřesnosti vrcholí podle mého názoru v definici Okunova zákona (str. 66), se kterou nelze vůbec souhlasit.

V kapitole 5 autor popisuje a ilustruje především problémy, které musí řešit každý ekonom v případě, kdy chce teoretické poznatky empiricky testovat (a například „výstup ekonomiky“ musí aproximovat některou statisticky sledovanou veličinou) a provést mezinárodní komparaci. V návaznosti na to uvádí „specifické problémy evropské statistiky, které mohou být zdrojem zkreslení výstupních informací“ (str. 70) a naznačuje, jak bude postupovat v závěrečné aplikační kapitole práce. Ponecháme-li stranou skutečnost, že HDP není počítán, ale odhadován, nabízí se otázka, proč nebyly při výběru dat zvoleny sezónně neočištěné časové řady, které by byly následně sezónně očištěny autorem jednou z disponibilních metod při shodně zvoleném časovém vzorku dat. Přehledně jsou zpracovány vybrané metody eliminace trendu v makroekonomických časových řadách a je provedeno jejich srovnání. Dílčí otázkou v této souvislosti zůstává kritérium výběru zkoumaných metod, například proč do srovnání nebyl zahrnut také Kalmanův filtr, který je také často v ekonometrických studiích používán k získání dlouhodobého trendu ve výstupu ekonomik.

Kapitola 6 „Synchronnost hospodářských cyklů a šoků vybraných kandidátských zemí s eurozónou: aplikace a výsledky“ představuje vlastní přínos autora k zpracovávané problematice a zjištěné výsledky (ať již vlastní nebo převzaté a upravené) jsou využity k vyvozování vlastních závěrů. Zpracování této kapitoly lze hodnotit pozitivně a její výsledky je podle mého názoru možno použít nejen k naplnění hlavního cíle práce (posouzení využitelnosti charakteristik ...), ale také ke komparaci výsledků získaných různými postupy, které mohou být velmi zajímavé pro řadu dalších empirických výzkumů. Přehlednost celé kapitoly je poněkud snížena tím, že zahrnuje jak vlastní provedený výzkum, tak také (mnohdy bez možnosti srovnání) přehled již dříve publikovaných výsledků. Přehlednosti kapitoly by podle mého názoru také prospělo strukturování, ve kterém by byly odděleny definice a popisy

charakteristik od jejich vlastního testování na reálných datech. V souvislosti s datovou základnou lze litovat toho, že pro autora nebyly dostupné některé časové řady vstupních dat (Polsko, Slovensko – sezónně neočištěná data, jež nebyla v analýze použita, viz str. 87). Jak již bylo naznačeno výše, nabízí se zde otázka použití sezónně neočištěných vstupních dat, která byla k dispozici a jejich následné sezónní očištění jednotným způsobem. Kromě toho jsou v současnosti zmiňovaná sezónně očištěná data například pro Slovensko dostupná od roku 1993 (a sezónně neočištěná data dokonce od roku 1990) a pro Polsko od roku 1995. Rovněž pokud jde o délku o sledovaného období, lze litovat toho, že je bohužel ukončeno již rokem 2004. Vzhledem k tomu, že v současnosti jsou sledovaná data k dispozici u mnoha zemí již za první čtvrtletí 2006, bylo možno sledované období rozšířit i pro rok 2005.

Z provedených výzkumů a srovnání autor činí vcelku očekávaný závěr o tom, že zvolená metoda či metodická variace při zkoumání a měření sladění ekonomik ovlivňuje konečné výsledky výzkumu. Poukazuje rovněž na neexistenci shody o vhodné metodologii měření, která vede k subjektivnímu výběru metod zkoumání. V této souvislosti by však čtenář možná očekával také určité doporučení pro případ, kdy bude provádět vlastní výzkum, neboť v tomto případě se zřejmě nespokojí s poznáním, že „vzájemně heterogenní metodické postupy ... vedou v konečném důsledku k odlišné a zavádějící interpretaci výsledků“ (str. 137). Plně je možno ztotožnit se s tím, že na základě provedených analýz je možno učinit „pouze obecné a do značné míry subjektivní závěry o připravenosti zemí vstoupit do společné měnové unie“ (str. 138). Na druhé straně však tyto analýzy nejsou prováděny s cílem určit „datum“ či zajistit „bezproblémové přijetí“ společné měny a podobně jako výsledky modelování mají jejich výsledky spíše pravděpodobnostní charakter, omezenou míru spolehlivosti či jistoty. To koneckonců zdůrazňuje i autor upozorněním na to, že „zjištění práce varují před absolutní a mechanickou interpretací výsledků získaných pomocí zvolené metody měření vybraných OCA kritérií při posouzení vhodnosti kandidátské země přijmout euro“ (str. 139).

Formální úpravu disertační práce považuji za vyhovující. Rovněž její jazykovou úroveň hodnotím jako vyhovující s přiměřeným počtem gramatických nedostatků. Práce samozřejmě obsahuje všechny další náležitosti tohoto typu prací (seznam použité literatury, seznamy tabulek, grafů a obrázků, anglické summary).

Postup řešení problému, který byl autorem zvolen, je logický a adekvátní. Umožňuje naplnění cíle práce a formulaci vlastních závěrů. Zpracováním doktorské disertační práce *„Metodologické aspekty posuzování připravenosti kandidátských zemí pro vstup do eurozóny z pohledu teorie optimálních měnových oblastí“* doktorand prokázal schopnost samostatné vědecké práce a na základě všech výše uvedených skutečností doktorskou disertační práci

d o p o r u č u j i

k obhajobě.

V Ostravě 22.5.2005

Doc. Ing. Lumír Kulhánek, CSc.
oponent práce